

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060105

DOM
2024-03-27
Stockholm

Mål nr
P 3157-23

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2023-02-17 i mål nr P 4765-22, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. P.B.
2. S.B.
3. P.K.

Motpart

1. Borlänge kommun
781 81 Borlänge

2. BoKlok Housing AB,
Pulpetgatan 20
215 37 Malmö

SAKEN

Detaljplan för X m.fl. inom Forssa i Borlänge kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av punkten 2 i mark- och miljödomstolens domslut upphäver Mark- och miljööverdomstolen Samhällsbyggnadsnämnden i Borlänge kommuns beslut den 8 juni 2022 i ärende nr 2020/1433 (§ 76), att anta detaljplan för X m.fl. inom Forssa i Borlänge kommun.

Dok.Id 2025794

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

P.B., S.B. och P.K. har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva detaljplanen.

Borlänge kommun har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras.

BoKlok Housing AB har beretts tillfälle att yttra sig.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

P.B., S.B. och P.K. har anfört i huvudsak följande. Efter samrådet ändrade Borlänge kommun plankartan och uteslöt fastigheten Y. En del av Gammelgårdsvägen befinner sig därför utanför planområdet. Den delen av Gammelgårdsvägen tillhör fastighetsägaren av Y, som avser att bygga ett plank i tomtgränsen, som går mitt i Gammelgårdsvägen, om detaljplanen genomförs. Det innebär att vägen blir avsevärt smalare, från 4,5 meter i korsningen vid Älvåsgatan till endast 1,5 meter där fastigheterna Y och Z möts. Gammelgårdsvägen är, från korsningen med Älvåsgatan, den enda in- och utfartsmöjligheten för fastigheterna direkt söder om planområdet och för hembygdsgården Gammelgården. Enligt plan- och bygglagen och Boverkets föreskrifter och allmänna råd ska körbanans bredd för en räddningsväg vara minst 3 meter. Dessutom innebär en minskad bredd till 1,5 meter att framkomligheten för fastigheterna mellan planområdet och Gammelgården omöjliggörs. Räddningstjänsten yttrade sig i samrådsskedet innan Borlänge kommun ändrade plankartan och har därför inte fått möjlighet att komma med synpunkter på det ändrade planområdet. Det beaktades inte heller av mark- och miljödomstolen.

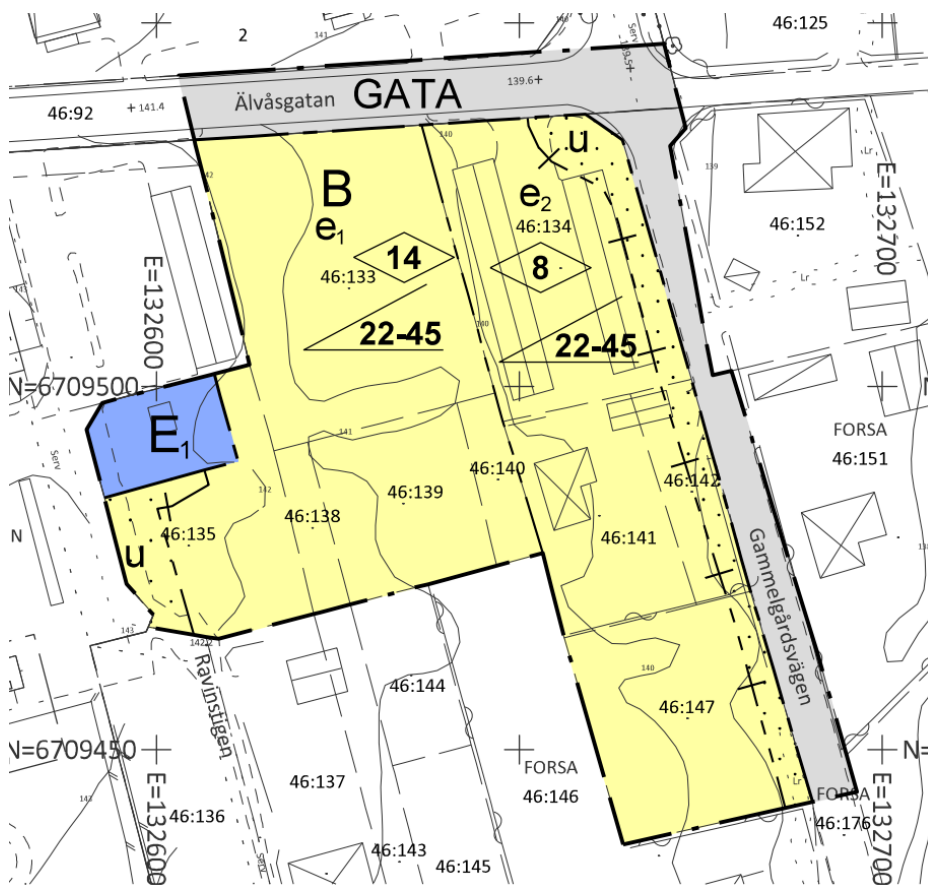
Borlänge kommun har anfört i huvudsak följande. Planbestämmelserna medger en disposition där trafikangöring kan ske via Älvåsgatan, varför hela den befintliga Gammelgårdsvägens bredd inte måste säkerställas juridiskt för att uppnå syftet med detaljplanen. Räddningstjänsten har hörts i samrådet och svarat att man inte har någon erinran mot förslaget. Även räddningstjänsten kan angöra planområdet via Älvåsgatan.

Räddningstjänsten behövde därmed inte höras i granskningen till följd av en ändrad utbredning av planområdet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Inledning

Detaljplanen gör det möjligt att uppföra flerbostadshus och annan bostadsbebyggelse i anslutning till Älvågatan och Gammelgårdsvägen. Planområdets avgränsning innebär, som mark- och miljödomstolen redogjort för, att en del av Gammelgårdsvägen befinner sig utanför planområdet. Den delen av gatan kommer således inte att vara planlagd som gata, i vart fall inte enligt den nu aktuella planen. En fråga i målet är därmed om detaljplanen är utformad så att Gammelgårdsvägen även i fortsättningen kan godtas som tillfartsväg för de fastigheter som är beroende av vägen.

Figur 1. Utdrag ur aktuell plankarta

I anslutning till planområdet är Gammelgårdsvägen belägen på fastigheten A och, såvitt avser en mindre del, fastigheten Y. Den först nämnda fastigheten ägs av Borlänge kommun medan den senare ägs av klagandena P.B. och S.B.. I det planförslag som kommunen presenterade vid samrådet omfattade planområdet även den del av Gammelgårdsvägen som ingår i fastigheten Y. Även i den delen skulle vägen användas som allmän plats, gata. Med denna utformning skulle detaljplanen säkerställa Gammelgårdsvägens funktion genom att en del av Y skulle kunna lösas in av kommunen och överföras till kommunens fastighet.

Vid samrådet motsatte sig P.B. och S.B. planförslaget, bland annat på grund av att förslaget innebar att de skulle behöva avstå en del av sin fastighet. Denna synpunkt medförde att kommunen inför granskningen omarbetade planförslaget och att fastigheten Y i den antagna detaljplanen inte ingår i planområdet.

I sitt överklagande till mark- och miljödomstolen har P.B. och S.B. anfört att de avser att bygga ett plank längs deras fastighetsgräns i Gammelgårdsvägen, om detaljplanen genomförs. Mot denna bakgrund har mark- och miljödomstolen bedömt att detaljplanens påverkan på trafiksituationen ska bedömas utifrån förutsättningen att Gammelgårdsvägen juridiskt sett har ett smalt avsnitt. Underinstansen har dock funnit att detaljplanen uppfyller de krav som uppställs i plan- och bygglagen avseende bland annat trafik.

Har tillräcklig hänsyn tagits till befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden?

En detaljplan ska vara utformad med skälig hänsyn till befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden som kan inverka på planens genomförande (se 4 kap. 36 § första stycket plan- och bygglagen [2010:900], PBL). Av förarbetena till bestämmelsen framgår att det även avser förhållanden i anslutning till planområdet (se prop. 1985/86:1 s. 559 och prop. 2009/10:170 s. 436). Vidare ska vid planläggning bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till skydd mot uppkomst och spridning av brand och mot

trafikolyckor och andra olyckshändelser (se 2 kap. 6 § första stycket 2 PBL). Hänsyn ska tas till behovet av en god trafikmiljö och trafikförsörjningen (se 2 kap. 6 § första stycket 6 PBL). I kravet att bebyggelsen ska utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till skydd mot uppkomst och spridning av brand m.m. ingår att skapa förutsättningar för utrymning och underlätta släckning av bränder, vilket bl.a. förutsätter att räddningstjänstens fordon kan ta sig fram (jfr prop. 1985/86:1 s. 475).

Gammelgårdsvägen utgör tillfartsväg till flera fastigheter som inte omfattas av detaljplanen. Såvitt framkommit saknar dessa fastigheter alternativa tillfarts- och räddningsvägar. Enligt klagandena framgår även att det regelbundet förekommer sammankomster vid hembygdsgården Gammelgården som ibland involverar upp till 200 fordon. Denna uppgift har inte motsagts av kommunen.

Eftersom detaljplanen inte säkerställer Gammelgårdsvägens nuvarande bredd anser Mark- och miljööverdomstolen, i likhet med mark- och miljödomstolen, att planens påverkan på omgivningen måste bedömas utifrån förutsättningen att gatan endast har den bredd som framgår av detaljplanen.

Det saknas föreskrifter om minsta bredd för kommunala gator, men för att räddningsfordon ska kunna använda en räddningsväg bör denna enligt Boverket vara minst 3,0 meter bred (se Boverkets webbplats PBL kunskapsbanken, avsnittet Framkomlighet för utryckningsfordon på tomter och till byggnader). För att möjliggöra dubbelriktad trafik bör körbanan på en gata, av den typ som det nu är fråga om, normalt ha en bredd som inte understiger 5,5 meter.

Efter skalmätning konstaterar Mark- och miljööverdomstolen att gatemarkens bredd i sitt smalaste snitt uppgår till mindre än 3 meter. Vid vinterförhållanden kan den användbara bredden förväntas vara ännu mindre. Enligt Mark- och miljööverdomstolen innebär detta att detaljplanen inte säkerställer en godtagbar framkomlighet för de fastigheter som är beroende av Gammelgårdsvägen. Det gäller både i fråga om hur större räddningsfordon ska kunna angöra fastigheterna i samband med räddningsinsatser och behovet av en god trafikmiljö, inte minst i samband med större sammankomster vid Gammelgården.

Sammanfattningsvis kan detaljplanen inte anses vara utformad med skälig hänsyn till befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden i dessa avseenden. Kommunens beslut att anta detaljplanen strider därmed mot 2 kap. 6 § första stycket 2 och 6 samt 4 kap. 36 § första stycket PBL. Det innebär att kommunens beslut att anta planen ska upphävas i sin helhet (jfr 13 kap. 17 § andra stycket PBL).

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, hovrättsrådet Henrik Jonsson, tekniska rådet Johan Hjalmarsson och tf. hovrättsassessorn Johan Corell, referent.

Föredragande har varit Fanny Larsson.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2023-02-17
meddelad i
Nacka

Mål nr P 4765-22

PARTER

Klagande

1. P.B.,
2. S.B.,
3. T.I.,
4. P.K.,
5. J.P.,
6. Jo.P.,
7. M.T.,
8. Forsa kulturgrupp,

Motpart

Borlänge kommun, 781 81 Borlänge

ÖVERKLAGAT BESLUT

Samhällsbyggnadsnämnden i Borlänge kommuns beslut den 8 juni 2022 i ärende nr 2020/1473 (§ 76), se bilaga 1

SAKEN

Detaljplan för X m.fl. inom Forsa i Borlänge kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar M.T.s, T.I.s och Forsa kulturgrupps överklaganden.

 2. Mark och miljödomstolen avslår övriga överklaganden.
-

YRKANDEN M.M.

P.B., S.B., T.I., P.K., M.T., J.P., Jo.P. och Forsa kulturgrupp har yrkat att Borlänge kommuns beslut att anta detaljplanen ska upphävas.

P.B., S.B., T.I., P.K., J.P., Jo.P. och Forsa kulturgrupp har till stöd för sin talan anfört bland annat följande.

Trafik och parkering

Vägnätet är inte dimensionerat för ökad trafik. Trafiksituationen är redan idag ansträngd efter Älvåsgatan och Majorsgatan ner mot Gammelgårdsvägen. Särskilt i samband med att arbete påbörjas (morgon) eller avslutas (kväll) samt vid växling mellan datumparkering (onsdagar). Parkering längs vägen innebär att två bilar inte kan mötas utan att en av dem måste köra in i en parkeringsficka alternativt på trottoaren. Utöver detta sker regelbunden sophämtning samt varuleveranser i området. Att då genom denna detaljplan öka trafiken ytterligare är mycket bekymmersamt.

Enligt förslaget ska 36 lägenheter och 36 parkeringsplatser byggas och dessa ska ha utfart via Gammelgårdsvägen, som redan i nu är mycket smal och med begränsad sikt samt framkomlighet, och därefter vidare via Älvåsgatan alternativt Majorsgatan. Med tre besöksparkeringar och förmodligen några familjer med två bilar innebär det att parkering kommer att ske efter Älvåsgatan, Majorsgatan och Gammelgårdsvägen vilket ytterligare försvårar framkomligheten och ökar olycksrisken.

I förslaget till detaljplan framkommer inte heller var de bilar som idag använder garagelängorna, som ska rivas, ska parkera. Borlänge kommun skriver här att det ankommer på varje enskild fordonsägare att lösa den frågan. Vad det gäller parkeringar för det nya boendet ligger detta på fastighetsägaren att förse boende

med parkeringsplatser. Varför denna tvetydiga uppfattning/regelverk om vad som gäller för olika fastighetsägare i samma område?

I samrådsunderlaget samt granskningsunderlaget skriver Borlänge kommun att genomförande av detaljplanen kommer innebära att ytterligare trafik alstras i närliggande område samt att vägnätet anses vara dimensionerad för att kunna hantera den ökade mängden trafik, eftersom det finns ett antal olika möjligheter i vägnätet att ta sig till området. När detta har ifrågasatts svarar kommunen att en skrivelse ska skickas till Plan- och markkontoret och samtidigt säger kommunen att "[v]ägnätet är dimensionerat att klara en ökning av trafik som ett genomförande av detaljplanen innebär." Denna slutsats saknar helt motivering eller hänvisning till en utredning baserad på fakta.

Under vinterhalvåret är vägen än mer svårframkomlig. Vägnätet är inte dimensionerat för ytterligare trafik. Även andra privatpersoner som är sakägare privatperson, Polismyndigheten, Barn- och utbildningsnämnden samt Bostadsrättsföreningen Sadelmakaren har kommenterat samrådshandlingarna och ifrågasatt trafiksituationen vid ett eventuellt genomförande av detaljplanen. Inte heller i dessa fall finner Borlänge kommun någon anledning till förändring.

Räddningstjänsten borde vara kritisk till detaljplanen. När de boende i området tidigare ansökte om att ställa ut fartdämpande hinder (blomlådor) blev de nekade detta, eftersom de inte kunde garantera att det alltid fanns kontaktpersoner tillgängliga som kunde forsla undan dessa vid eventuella utryckningar. Ett stort antal falsklarm med tillhörande utryckningar ner till Gammelgården (vars enda infart är via de berörda vägnäten i Forssa) har i praktiken redan skett under de senaste åren.

Många barn från Hushagen går eller cyklar efter Gammelgårdsvägen för att ta sig till respektive från skolor samt fritidssysselsättningar och med en ökad trafik ökar också risken för olyckor där barn är inblandade. Även barn boende efter Älvåsgatan och Majorsgatan drabbas. Kommunen menar att de kan cykla längs Stenhålgatan

och Kvarnsvedsvägen i stället, "vilket är stadsdelens rekommenderade transportvägar för oskyddade trafikanter". Detta kommer i praktiken inte att hända och får därmed anses som ett icke-svar, alternativt frånsägande av allt ansvar för kommunens gång- och cykeltrafikanter.

Borlänge kommun säger vidare att Gammelgårdsvägen "anses lämplig för både gång- och cykeltrafik då hastighetsbegränsningen är satt till 30 km/h". De ifrågasätter om Gammelgårdsvägen är tydligt skyltad med denna hastighetsbegränsning. Tilläggas bör att den hastighetsbegränsningen överskrids av flertalet fordon varje dag. Borlänge kommun brister i sitt ansvar att skapa en trygg trafiksituation och att förhindra lagbrytande beteende genom bl.a. tydlig skyltning samt fartdämpande åtgärder.

Den grönyta som ligger i anslutning till Gammelgården olagligen används som parkering. Det tillåts en stor parkering på gräsmattan utanför Gammelgården som innebär mycket trafik i området vid olika arrangemang. Exempel på detta är bilträffarna på onsdagskvällarna som kan samla upp till 200 fordon. Dessa borde hänvisas till den befintliga, asfalterade parkeringsplatsen på andra sidan Stenhåls-gatan som är förbunden med Gammelgården via en GC-tunnel.

Efter samrådet ändrade Borlänge kommun plankartan och uteslöt fastigheten Y, B. Fastighetsägaren av B avser att bygga ett plank vid tomtgränsen, som går mitt i Gammelgårdsvägen, om detalj-planen genomförs. Detta måste få konsekvenser för detaljplanen. En annan sakägare har påpekat detta dilemma: "Effekten skulle bli att planstöd i fortsättningen saknas för användningen av vissa delar av den befintliga vägmarken."

Justering fastighetsgränser

De anser att felaktiga fastighetsgränser bör rättas till vilket tjänstemän muntligen har lovat. De anser att felaktiga fastighetsgränser i området bör rättas till i samband med att en näraliggande detaljplan utarbetas, vilket tjänstemän på Borlänge

kommun sagt att det ska göras. Nu avfärdas det med följande: "I syftet ingår inte att justera eventuella felaktigheter när det gäller fastighetsgränser i närområdet."

Skyfall

De anser att skyfallsanalysen är bristfällig. Den skyfallsanalys som förslaget hänvisar till med bedömningen att detaljplaneförslaget har en enbart "marginell påverkan nedströms" är antingen är bristfälligt gjord eller så är bedömningen felaktig. Fastigheten B är redan i dagsläget kraftigt påverkad av mängden dagvatten (videofilm på detta finns) och om det, enligt förslaget, enbart skulle var en marginell försämring innebär det såklart ett ännu större problem för fastigheten i fråga. Även C samt D och E berörs såklart också av ökade flöden av dagvatten. Simuleringen av ett regn på 100 mm är bristfällig då det redan idag är mycket besvärande för fastigheten vid B. I och med byggnationen enligt förslaget blir det naturligtvis ännu sämre då en större andel av området ovanför fastigheten blir hårdyta med väsentligt sämre infiltrationsmöjlighet.

Kulturmiljö

De anser att hänsyn ska tas till kulturmiljö Forssa. Majorsgatan utpekas som ett kommunintresse för kulturmiljö. Detta bör innebära att höga hyresfastigheter i området förhindras. Forssa beskrivs ingående i Tunabygdens Hembygdsförenings årsböcker 2003 och 2015. Där beskrivs också gravfälten (se nedan).

Det finns uppgifter om att åtta gravar från vikingatiden ska ha funnits inom området. De ska ha varit två meter långa och en meter höga. Man ska också ha påträffat en spjutspets. Två gravhögar är dokumenterade 400 meter från området. Man har endast undersökt fyra procent av området och dessutom inte undersökt något alls för en tredjedel av området (där garagelängorna ligger). Enbart sexton schakt på 3 600 kvm. Den arkeologiska utredningen är bristfällig och bör kompletteras.

Miljöbedömning

Det behövs en strategisk miljöbedömning enligt miljöbalken. I förslaget hänvisas till en analys av luftkvaliteten som Dalarnas luftvårdsförbund genomförde för sexton år sedan (2005–2006). Förslagets bedömning är bristfällig. De anser att luftmiljön påverkas negativt av den ökade trafiken och att miljö kvalitetsnormen enligt 5 kap Miljöbalken överskrids. Förslaget innebär en betydande miljöpåverkan och en strategisk miljöbedömning enligt 6 kap 3 § Miljöbalken därför behöver göras.

Strålning

I planområdet där förslaget till nybyggnation ligger går en 130 kV kraftledning. Det har diskuterats i många år att den ska grävas ner för att minska strålningsrisken. Redan för tretton år sedan uttryckte kommunen att ledningen skulle grävas ner och senast 2014 pågick en namninsamling för att ledningen skulle grävs ner. Vid planering av flervåningshus är ofta våning 3 och högre mer utsatta för strålningen. Vid planläggning närmare än 200 meter från transformatorstation eller kraftledning bör samråd ske med Svenska Kraftnät. Detta har enligt förslaget inte skett.

Skuggning

Solstudien visar att fastigheterna vid C och B kommer att skuggas av hyreshusen när det är kvällssol. Detta kan omöjligt kompenseras för dessa fastighetsägare utan detaljplanen samt tänkta byggnader måste göras om. Solstudien är vilseledande då det varken finns någon styrande höjdsättning eller någon angiven markhöjd som man ska utgå ifrån.

"Höjdsättning och placering av byggnader måste utredas vid en förprojektering." enligt Mavacons PM Dagvatten (uppdragsnummer 21146). Detta inverkar även på hur dagvatten påverkar närliggande områden.

Handläggning

Då rätten att överklaga är avhängigt om man är sakägare eller inte och att den som önskar överklaga ska ha lämnat synpunkter under granskningstiden så förutsätter det att eventuella sakägare har underrättats om förslaget. Sakägare är synnerligen

fastigheterna Y, B, Z, C, F, G, H m.fl, I, J, E K, L, M, O, P, Q, R, D samt alla övriga fastigheter efter Älvåsgatan. Rimligen också efter Gammel-gårdsvägen norrut och Majorsgatan (Skoglunds fastigheter) samt även boende i Forssa centrum (Riksbyggens fastigheter). Har Riksbyggen samt Skoglunds fastigheter fått samrådshandlingar och har de i sin tur informerat sina bostadsrätts-innehavare respektive hyresgäster? De ifrågasätter om inte innehavare av bostadsrätter. angränsande till detaljplanen borde ha erbjudits möjlighet till samråd individuellt. Genom att inte innefatta dessa fastigheter i gruppen för samråd så avgränsar Borlänge kommun den grupp som har rätt och möjlighet att överklaga ett eventuellt beslut och därmed de boendes möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter. Samrådsförfarandet samt granskningsförfarandet har inte gått rätt till och bör göras om.

Samrådshandlingarna har enbart skickats ut till en mycket begränsad skara fastighetsägare i området (nämligen G, C och B samt L och I). Detta förslag berör en mycket större antal fastighetsägare samt boende efter Gammelgårdsvägen, Älvåsgatan och Majorsgatan.

Samrådshandlingarna skickades ut efter midsommar med möjligheten att lämna synpunkter satt till den 13 augusti. Det är alltså under sommar och semestertid där många kan vara bortresta och vara svåra att nå. Inte bara utgör det ett försvårande för den demokratiska processen utan dessutom har de samt övriga sakägare inte haft den tidsrymd för att inkomma med skrivelser i ärendet de har rätt till. Borlänge kommun skriver att den nödvändiga tiden är tre veckor. Detta uppfyller man genom att skicka ut det på skärtorsdagen och begära in svar tre veckor senare. Handlingarna delas av förklarliga skäl ut 5 dagar senare. Det innebär att de hade veckor och två dagar att lämna synpunkter, inte tre veckor. Samma sak då

midsommarhelgen ligger mitt i de tre veckor som de hade på sig att överklaga detaljplanens godkännande.

Alternativ

Nollalternativet har två möjliga konsekvenser: I förslaget sägs att om inte förslaget vinner laga kraft så innebär det att allt förblir som det är just nu. Det kan dock också innebära att förslaget dras tillbaka och omarbetas i enlighet med sakägarnas m.fl. reflektioner och synpunkter. De anser att fastigheten X m.fl. ska nyttjas som grönområde och aktivitetsområde. De föreslår att området i stället för hyreshus används som grönområde och aktivitetsområde för boende i Forssa. I området finns inga samlingslokaler eller gemenskapsytor vilket det är i stort behov av. Inte heller en lekplats för det stora antal barn boendes i närområdet samt det intilliggande Bryggargårdens förskola. Man kan tänka sig allt från boulebana, enklare koloniträdgårdar, enklare samlingslokal, scen för uppträdande, område för lek och spel, på vintern isbana, bikupor, blommor buskar för att stimulera miljön etc. Ett område som planeras av de boende i området. Området skulle med fördel kunna räknas in i Borlänge Kommuns mångfaldsprojekt.

P.K. har för egen del också anfört bland annat följande. Den ökade trafiken försvårar för honom att ta sig till och från sin fastighet, samt leder till störning och dålig säkerhet i området. I övrigt anser han att den trekantiga/kil-formade yta som för närvarande ligger inom fastigheten gränsande mot Gammel-gårdsvägen och som formellt tillhör Borlänge kommun, men som naturligt tillhör fastigheten, bör regleras till hans fastighet. Han föreslår vissa markbyten för att undvika att ytan inom fastigheten S betraktas som grönyta för boende inom de nya, föreslagna fastigheterna. Borlänge kommun har besvarat hans farhågor med att potentiella ordningsproblem inom F inte kan regleras i detaljplanen, men att gällande fastighetsgränser ska respekteras av boende i närområdet. Han frågar sig om detta inte gäller för alla. Han har haft med problem med att människor tar en genväg över hans tomt. Han har fått otillräcklig återkoppling från kommunen på sitt förslag om omfördelning av mark.

M.T. har till stöd för sin talan anfört bland annat följande. Hon är ägare till fastigheten R. Hon blev inte inbjuden till samråd om detaljplanen men läste av en händelse i tidningen om kommunens planer. Hon borde som när-boende ha fått möjlighet att yttra sig i egenskap av sakägare. Hennes fastighet kommer att direkt påverkas av skugga och ökad trafik. Området är väldigt olämpligt att bebygga med flerfamiljshus av aktuell storlek. Både kulturmiljön och praktiska skäl, såsom regnvattensituationen, talar mot en storskalig bebyggelse i detta äldre och känsliga bostadsområde. De boende känner sig överkörda och det har slarvats med den demokratiska processen. Området bör bevaras som parkyta.

T.I. har rörande till talerätt anfört följande. Han är särskilt berörd av beslutet då flerfamiljshuset som detaljplanen möjliggör kommer att generera hundratals in- och utfarter efter Gammelgårdsvägen, som dessutom är en åter-vändsgata där det redan i dag är svårt för två bilar att mötas. Troligen kommer planen också att generera ett stort antal parkerade fordon utefter Gammelgårds-vägen, vilket ytterligare försvårar tillgängligheten till hans fastighet.

DOMSKÄL

Talerätt

Forsa kulturgrupp är ingen förening eller annan juridisk person. Därmed kan gruppen inte uppträda som part i målet. Överklagandet ska därför avvisas.

Vad gäller M.T. och T.I. har det i målet inte framkommit några omständigheter som innebär att de kan anses berörda av detaljplanen på ett sådant sätt att de ska tillerkännas klagorätt. Deras överklaganden ska därför också avvisas. Det kan dessutom konstateras att de inte har yttrat sig under samrådet, och inte heller under granskningsskedet. Även på grund härav saknar de rätt att överklaga detaljplanen.

Prövningsramen

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten (se 1 kap. 2 § PBL). Det är alltså kommunen som, inom vida ramar, avgör hur

bebyggelsemiljön ska utformas i kommunen. Mark- och miljödomstolen ska vid sin prövning av en överklagad detaljplan endast pröva om det överklagade beslutet strider mot någon rättsregel på det sätt som klagandena har angett eller som framgår av omständigheterna (se 13 kap. 17 § första stycket PBL). Om domstolen finner att beslutet strider mot en rättsregel ska beslutet upphävas i sin helhet. I annat fall ska beslutet i stället fastställas i sin helhet. Domstolen kan normalt endast ändra beslutet delvis om kommunen har medgett det eller om det är fråga om ändringar av ringa betydelse (se 13 kap. 17 § andra stycket PBL).

Mark- och miljödomstolens prövning stannar i många fall vid en bedömning av om beslutet att anta en detaljplan ligger inom ramen för det handlingsutrymme som kommunen har enligt plan- och bygglagen. Hänsyn ska tas till både allmänna och enskilda intressen (se 2 kap. 1 § PBL). De avvägningar som kommunen har gjort mellan olika samhällsintressen blir, om kommunen har hållit sig inom sitt handlingsutrymme, inte föremål för överprövning (se MÖD 2014:12).

Mark- och miljödomstolens bedömning i sak

Inledning

Mark- och miljödomstolen har gått igenom utredningen i målet samt övervägt vad klagandena har anfört. Domstolen gör följande bedömning.

Trafik och parkering

Bebyggelse ska enligt 2 kap. 5 § PBL lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat de boendes och övrigas hälsa och säkerhet, möjligheterna att ordna trafik, att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar. Vid planläggning ska bebyggelse utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till bland annat trafikförsörjning och en god trafikmiljö (2 kap. 6 § första stycket 6 PBL). En obebyggd tomt som ska bebyggas ska ordnas så att det inte uppkommer betydande olägenheter för omgivningen eller trafiken, att det finns lämpligt belägen utfart från tomten, att kravet på framkomlighet för utryckningsfordon tillgodoses samt att det i skälig utsträckning finns lämpligt utrymme för parkering på tomten eller i närheten av den (8 kap. 9 § första stycket PBL).

Med den byggrätt som följer av den överklagade detaljplanen möjliggörs, enligt vad som anges i planbeskrivningen, cirka 36 nya lägenheter. I planbeskrivningen görs också bedömningen att detta kommer att alstra ett behov av 37 parkeringsplatser för bil och 72 cykelparkeringar, beräknat utifrån Borlänge kommuns parkeringsstrategi. Parkeringsbehovet ska tillgodoses på kvartersmark.

I planbeskrivningen finns en illustrationsplan som visar parkeringarnas möjliga läge. Enligt illustrationen ska parkeringarna huvudsakligen nås från Gammelgårdsvägen. Det förklaras även i planbeskrivningen att infart till parkeringsytorna föreslås ske via Gammelgårdsvägen. In- och utfart för sophantering föreslås däremot ske från Älvågatan. Parkeringarnas placering regleras dock inte på plankartan. Något utfartsförbud är heller inte infört på plankartan varför detaljplanen formellt sett möjliggör att utfart och infart kan ske från både Gammelgårdsvägen och Älvågatan.

Planområdets avgränsning innebär att en del av Gammelgårdsvägens befintliga bredd befinner sig utanför planområdet. Den delen av gatan kommer således inte att vara planlagd som gata, i vart fall inte enligt den nu aktuella planen. Detaljplanens påverkan på trafiksituationen ska därför bedömas utifrån den förutsättningen att Gammelgårdsvägen juridiskt sett har ett smalt avsnitt. Gammelgårdsvägens breddmått är inte avgörande för framkomligheten till kvartersmarken inom planområdet, eftersom planbestämmelserna inte hindrar att angöringen till den kommande bebyggelsen ordnas genom angöring från något annat håll. Räddningstjänsten har i samband med samrådet yttrat sig i ärendet och meddelat att de inte ser några problem med framkomligheten i området. Vägnätet i närområdet får enligt mark- och miljödomstolens bedömning även i övrigt anses vara dimensionerat för att klara den ökning av trafik som ett genomförande av föreslagen detaljplan innebär.

Det parkeringsbehov som kan beräknas enligt Borlänge kommuns parkeringsstrategi (37 bilparkeringsplatser) är inte ett bindande krav enligt detaljplanen. Enligt

domstolens bedömning är det dock säkerställt att kommunens parkeringstal kan uppnås, exempelvis på det sätt som redovisas genom illustrationsplanen. Frågan om huruvida den som ska bebygga marken har tillgodosett behovet av parkeringsplatser i tillräcklig utsträckning kommer att prövas i samband med bygglovsgivningen. Det kan i sammanhanget också noteras att det enligt plankartan inte råder något förbud mot att anlägga ytterligare parkering inom fastigheten om behov uppstår. Nämnden får sammantaget anses ha säkerställt att det inom planområdet i skälig utsträckning finns lämpligt utrymme för parkering.

Sammanfattningsvis uppfyller detaljplanen de krav som uppställs i plan- och bygglagen avseende trafik och parkering. Det saknas således skäl att upphäva beslutet på grund av att det skulle föreligga brister i dessa hänseenden.

Justering fastighetsgränser

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark (1 kap. 2 § PBL). Vid planläggningen ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen (2 kap. 1 § PBL). Planbeskrivningen ska innehålla en redovisning av bland annat planens syfte och de överväganden som legat till grund för planens utformning (4 kap. 33 § PBL).

Vad gäller detaljplanens syfte anger kommunen i planbeskrivningen följande:

”Syftet med detaljplanen är att inom planområdet skapa förutsättningar för uppförande av flerfamiljshus med tillhörande parkeringsytor. Även annan typ av bostadsbebyggelse kommer att möjliggöras i detaljplanen. Inom området finns i nuläget en befintlig transformatorstation, placering av den säkerställs genom användningsbestämmelse E1 (transformatorstation). Befintliga ledningar ska säkerställas med markreservat (U-område) och ledningsrätt. Aktuellt projekt innebär att två stycken flerfamiljshus med totalt 36 st. lägenheter uppförs inom berörda fastigheter. Huset närmast Gammelgårdsvägen planeras byggas i två våningar och huset i planområdets västra del föreslås uppföras i fyra våningar.”

I det angivna syftet ingår inte att justera eventuella felaktigheter eller olämpligheter när det gäller fastighetsgränser i närområdet. Kommunen har en stor frihet att avgränsa nya detaljplaner på det sätt som kommunen finner lämpligt och domstolen kan inte se att den avgränsning som kommunen har valt kommer i konflikt med några bestämmelser i plan- och bygglagen. Att kommunen inte tagit initiativ till att justera eller på annat sätt hantera omkringliggande fastigheters gränser utgör således inget formellt fel.

Skyfall m.m.

Vid planläggning ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat risken för olyckor, översvämning och erosion (2 kap. 5 § första stycket 5. PBL). För att utreda markens förutsättningar för byggnation behöver detaljplanen baseras på relevant planeringsunderlag (5 kap. 8 § PBL). En myndighet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver (23 § förvaltningslagen).

Länsstyrelsen ska överpröva en kommuns beslut att anta en detaljplan om beslutet kan antas innebära att en bebyggelse blir olämplig med hänsyn till risken för översvämning (11 kap. 10 § PBL). Länsstyrelsen förväntas ha tillgång till den särskilda sakkunskap som behövs för bedömning av dessa frågor och det saknas därför i många fall skäl för överprövande myndigheter att frångå länsstyrelsens bedömning (MÖD 2014:12). Länsstyrelsen har i aktuellt fall beslutat att inte överpröva detaljplanen enligt 11 kap. 10 § PBL.

För att utreda markens lämplighet för bostadsbebyggelse har nämnden låtit ta fram en PM kring dagvatten med titeln Dagvattenlösning gällande detaljplan X m.fl., daterad den 19 november 2021. Utredningen redovisar dimensionerande flöde före och efter exploatering vid ett 5-årsregn respektive 100-årsregn. Det anges att ungefär en trefaldig ökning av flödena är att vänta efter exploatering av området. Vid ett skyfall (10 minuters 100-årsregn) bedöms att flödet från området ökar från 59 l/s vid nuvarande situation till 194 l/s efter exploatering. Vidare föreslås i utredningen att marken höjdsätts så att den generellt

lutar mot hörnet i sydost. Med förslaget till höjdsättning bedöms enligt PM:n risken för att skyfall ska förstöra mark och egendom inom och utanför utredningsområdet vara liten. I planbeskrivningen konstateras att det skyfallsvatten som inte tas omhand av dagvattensystemet kommer att söka sig mot en ravin som mynnar i Dalälven.

Nämnden har valt att inte ange plushöjder på marken på plankartan. Reglering av markhöjden för att styra vattnets flödesriktning mot särskilda lågpunkter inom planområdet är således inte gjord. Det finns inte heller någon reglering som begränsar hårdgörande av marken med syfte att säkerställa ytor för infiltration eller fördröjning. Även om vattenhanteringen inte är säkerställd genom planbestämmelser finns det dock ingenting som hindrar den höjdsättning som föreslås i den gjorda utredningen eller att marken anläggs på ett sådant sätt att fördröjning kan ske.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning ger de utredningar som tagits fram tillräckligt stöd för att dagvatten och skyfallsvatten inom planområdet kommer att kunna tas om hand på ett godtagbart sätt. Risken för översvämning bedöms ha utretts tillräckligt. Domstolen bedömer därför att det inte finns skäl att upphäva detaljplanen på denna grund.

Kulturmiljö

Vid planläggning ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan (2 kap. 6 § första stycket 1 PBL). Vid planläggning ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas (2 kap. 6 § tredje stycket PBL).

Av handlingarna i målet framgår att planområdet angränsar till ett område utpekat som kommunintresse för kulturmiljö (Forssa, Majorsgatan). Kulturintresset berör ett

mindre område med tjänstemannabostäder som uppfördes under åren 1938–45 samt en grupp flerfamiljshus från år 1941. Närområdet består enligt planbeskrivningen av blandad bostadsbebyggelse med fristående villor och flerbostadshus vilka av fotografierna i handlingen att döma har olika form, skala och karaktär samt är ordnade i olika slags rumsliga strukturer.

En arkeologisk utredning har genomförts av Dalarnas museum, daterad i april 2021. Totalt togs sexton schakt upp inom det 3 600 kvadratmeter stora utredningsområdet. Schakten visade enligt rapporten att marken var kraftigt påverkad av sentida byggnation och att den innan dess bestått av odlingsmark. Tre lämningar, ett dike, en nedgrävning och en sentida källargrop dokumenterades. Med hänvisning till att ingenting av tydlig förhistorisk karaktär kunde iakttas i schakten drog Dalarnas museum i sin rapport slutsatsen att ytterligare arkeologiska insatser inom utredningsområdet inte behövs.

I närområdet finns således en variation av byggnadstyper och byggnadsstorlekar och en representation av bebyggelse från olika årtionden. Detaljplaneområdet ligger invid ett område som är utpekad som kommunal kulturmiljö. Av kartmaterialet i målet framgår att den bevarandevärda miljön ligger tydligt avskilt från planområdet genom Älvåsgatan. Enligt domstolens bedömning kommer läsbarheten av den kulturhistoriskt värdefulla miljön därigenom inte påverkas av förslaget. Mot bakgrund av det anförda får förslaget sägas vara anpassat till den varierade stadsbild och de kulturvärden som råder på platsen. Genom den arkeologiska utredningen har kommunen i tillräcklig utsträckning visat att det inte finns några kända fornlämningar inom planområdet som skulle göra det olämpligt att tillåta bebyggelse i enlighet med planen. Sammanfattningsvis bedömer domstolen att det saknas skäl att upphäva nämndens beslut på den grunden att anpassningen till omgivande kulturvärden eller fornlämningar skulle vara bristfällig.

Miljöbedömning

Av såväl miljöbalken som plan- och bygglagen följer att kommunen ska undersöka om en plan kan antas medföra en betydande miljöpåverkan (6 kap. 5 § miljöbalken

och 5 kap. 11 § PBL). Bedömningen ska samrådats med länsstyrelsen och slutsatsen ska redovisas i ett särskilt beslut (6 kap. 7 § miljöbalken och 5 kap 11 a § PBL). Om en betydande miljöpåverkan kan antas, ska redovisningen i planbeskrivningen beträffande miljökonsekvenserna ha det innehåll som följer av 6 kap. 11–12 och 16 §§ miljöbalken (se 4 kap. 34 § PBL). Även i de fall en miljökonsekvensbeskrivning inte har upprättats bör kommunens ställningstagande när det gäller planens miljöpåverkan redovisas som en del av planens konsekvenser (se prop. 2009/10:170 s. 215). Ett bristfälligt beslutsunderlag kan vara skäl för att ett beslut att anta en detaljplan inte kan godtas (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 19 maj 2019 i mål nr P 4498-18).

Mark- och miljödomstolen konstaterar att nämnden genomfört en undersökning i frågan om huruvida ett genomförande av detaljplanen kan antas medföra en sådan betydande miljöpåverkan att en miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning behöver göras. Nämnden har kommit fram till att en miljöbedömning inte behöver göras. Nämnden har även samrått med länsstyrelsen i frågan, vilken instämt i bedömningen att planläggningen inte innebär någon betydande miljöpåverkan.

Mark- och miljödomstolen instämmer i kommunens och länsstyrelsens bedömning i denna del. Det saknas därmed skäl att upphäva detaljplanen på den anförda grunden.

Strålning

Vid planläggning ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat människors hälsa och säkerhet (se 2 kap. 5 § första stycket 1. PBL).

I granskningsutlåtandet anges följande: ”Underlag gällande ledningssträckningar i planområdets närområde har inhämtats från ledningskollen.se. Genom föreslaget planområdet finns det i nuläget ingen luftledning. Svenska kraftnät har ingen infrastruktur i anslutning till planområdet. Eventuell nedgrävning av luftledningar

ansvarar berörd ledningsägare för. Den 10 kilovolts transformatorstation som är placerad inom planområdet ansvarar Borlänge Energi för, samråd med aktuell part har skett.”

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det saknas skäl att ifrågasätta de uppgifter som inhämtats från ledningskollen.se. Enligt domstolen har nämnden utrett och hanterat förekomsten av närbelägna kraftledningar och risken för hälsovådliga elektromagnetiska fält på ett fullgott sätt i planprocessen. Med anledning av detta saknas anledning att upphäva detaljplanen på grund av förekomsten av ledningar eller andra elektriska anläggningar.

Skuggning

Planläggning av markområden samt lokalisering, placering och utformning av byggnadsverk får inte ske så att den avsedda användningen eller byggnadsverket kan medföra en sådan påverkan på omgivningen som innebär fara för människors hälsa och säkerhet eller betydande olägenhet på annat sätt (se 2 kap. 9 § PBL). Vad som anses utgöra en betydande olägenhet beror på vad som är vanligt för området och vad boende rimligen har att förvänta sig.

Enligt översiktsplanen är aktuellt planområde utpekat som en plats för bebyggelse och ett område för planarbete. Översiktsplanen beskriver att Borlänge ska förtätas och att byggnation i första hand ska ske i centrala delar inom 1 km radie kring resecentrum. Planområdet är även i FÖP:en för Borlänge tätort utpekat som ett utredningsområde för bostäder. Eftersom inriktningen i detaljplanen är att skapa nya bostäder inom ett område som är utpekat för bostadsbebyggelse har nämnden gjort bedömningen att planen stämmer överens med intentionerna i såväl översiktsplanen som den fördjupade översiktsplanen.

Avståndet mellan den föreslagna bebyggelsen och den befintliga bebyggelsen på grannfastigheterna i öster regleras genom en prickmarksbestämmelse i plankartan. I planområdets östra del kommer nya bostadshus förläggas minst 4,0 meter från Gammelgårdsvägen, vilket innebär att avståndet mellan nya bostadshus och

fastighetsgränserna på andra sidan vägen (Z respektive Y) kommer att vara cirka 7–10 meter. De befintliga bostadshusen på dessa fastigheter ligger indragna på sina respektive tomter. Avståndet mellan befintliga och tillkommande bostadshus kommer således i realiteten att vara ännu större.

Nämnden har tagit fram en solstudie under planarbetet. Markhöjden är inte reglerad på plankartan men byggnadernas höjd styrs av bestämmelser om byggnadshöjd och takvinkel. Solstudien baseras på ett av flera möjliga sätt som byggrätten kan nyttjas. Valt alternativ i studien får sägas vara ett av de sätt som påverkar boende på fastigheterna Z och Y mest eftersom byggnaden redovisas som en lång och sammanhållen volym. Studien visar att föreslagen bebyggelse kommer att skugga dessa fastigheter den 20 mars efter kl. 18, den 21 juni efter kl. 21 samt den 22 september efter kl. 18. Skuggning kommer enligt simuleringen inte att ske på dagtid.

Mark- och miljödomstolen finner att boende i närområdet har haft anledning att räkna med ett planarbete med inriktning mot att skapa byggrätter för ytterligare bostäder och att en viss ökad skuggning därmed är en förändring som kan förväntas. Mot bakgrund av det anförda bedömer mark- och miljödomstolen att de påtalade olägenheterna inte kan anses vara betydande på det sätt som avses i 2 kap. 9 § PBL. Följaktligen saknas även i denna del skäl att upphäva nämndens beslut.

Handläggning

I arbetet med att ta fram ett förslag till en detaljplan ska kommunen bland annat samråda med de kända sakägarna och de kända bostadsrättshavare, hyresgäster och boende som berörs (5 kap. 11 § PBL). Kommunen behöver dock inte samråda med bostadsrättshavare, hyresgäster, boende eller organisationer av hyresgäster, om det är uppenbart att förslaget saknar betydelse för dem. Det är tillräckligt att kommunen ger tillfälle till samråd. Om planförslaget handläggs med utökat förfarande ska kommunen kungöra förslaget och samrådstiden ska vara minst tre veckor (5 kap. 11c § PBL), för standardförfaranden finns dock ingen lagreglerad samrådstid. När samrådet är klart ska kommunen i en underrättelse informera om sitt planförslag

och låta det granskas under en viss tid (granskningstid). Granskningstiden ska i regel vara minst två veckor (5 kap. 18 § PBL).

Av uppgifter i målet framgår att detaljplanen handlagts med standardförfarande. Således finns ingen lagstadgad samrådstid. Samråd skedde under 24 juni – 13 augusti 2021, motsvarande sju veckor. Av akten framgår att nämnden har låtit ta fram en utskickslista inklusive en fastighetsförteckning inför samrådet. Det framgår också att nämnden lagt ut information om samrådet inklusive handlingarna på sin hemsida. Hemsidan uppdaterades den 24 juni 2021, vilket anges vara startdatum för samrådstiden.

Granskningen pågick under tiden 14 april–5 maj 2022, motsvarande tre veckor. Planhandlingarna fanns enligt uppgift tillgängliga under granskningstiden på biblioteket vid Sveatorget, på Palladium Sveagatan 21 samt på kommunens hemsida. Underrättelse om granskning samt granskningshandlingarna skickades bland annat till sakägare enligt framtagen fastighetsförteckning.

Mark- och miljödomstolen bedömer att nämnden har uppfyllt de formella kraven när det gäller information till samrådsparter samt tillhandahållande av handlingarna enligt 5 kap. 11 PBL. Samrådstiden är inte lagstyrd men pågick i sju veckor. Vad gäller granskningen har utskick gjorts till fastighetsägare enligt förteckning och handlingarna har hållits tillgängliga i tre veckor, vilket är något längre än vad lagen kräver. Nämnden bedöms därmed även ha uppfyllt kraven som ställs granskningsförfarandet enligt 5 kap 18 § PBL.

Alternativ

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten enligt plan- och bygglagen (1 kap. 2 § PBL). Den omständigheten att det kan finnas andra sätt att använda marken, än det sätt som kommunen valt, utgör inget skäl att upphäva detaljplanen.

Slutsats

Mark- och miljödomstolen bedömer att nämnden har handlagt planärendet på ett formellt riktigt sätt och hållit sig inom det handlingsutrymme som nämnden har vid detaljplaneläggning. Av utredningen framgår vidare att nämnden i ärendet har redogjort för de överväganden som har legat till grund för planens utformning med hänsyn till motstående intressen och planens konsekvenser. Det har inte framkommit någon omständighet som medför att planen strider mot någon rättsregel. Vad klagandena har anfört i övrigt föranleder inte någon annan bedömning. Överklagandena ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 10 mars 2023

Björn Räftegård

Malin Danielsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Björn Räftegård, ordförande, och tekniska rådet Malin Danielsson.